

„ЮНОША“

(анализ)

Поетическата творба на Христо Смирненски „Юноша“ има преднамерена и съвършена композиция. Тя започва със стихове-изповед, в която са оголени най-болезнените въпроси на човешкото съществуване:

*Аз не зная защо съм на този свят роден,
не попитах защо ще умра*

Финалът на творбата повтаря стиховете, за да даде отговор на един от въпросите:

*без да питам защо съм на този свят роден,
аз ще знам за какво да умра.*

Това е повторение-оразличаване, повторение, което има за цел да открие промяна. Творбата се приема като изповед на едно съзнание, началните стихове поставят първите въпроси на битието, пред които човек се изправя и чието решение търси понякога напразно цял живот. В последните стихове на творбата лирическият герой на Смирненски е достигнал до своя отговор. Творбата е разположена между въпроса и намереният отговор. Между тях е промяната на едно съзнание, което иска да разбере света и себе си в него. Между въпроса и неговия отговор е пътят от наивната възторжена младост до социалната зрелост. Между тях е миналото на страданието и бъдещето на промяната.

Творбата следва движението на мисълта при сблъсък и със социалната реалност. Затова тя непрекъснато се колебае между емоционално-експресивното начало и пластично-изобразителното въздействие. Тя изразява, но и рисува. Изповедност и картинност се срещат, за да постигнат лирическият драматизъм на острия сблъсък на едно съзнание със света. Изповедното начало се проявява в „аз“ формата на стиха, в употребата на глаголи, които носят значението на узнаване, на прозрение. Мисълта на лирическият герой е извървяла пътя от социалната инфантилност до узнаването, до прозрението в битиен и социален план.

От своя страна пластичното начало на творбата се проявява в изобразителни картини и визуални фрагменти. Поезията на Смирненски е разточителна на цветовете. Когато изобразява, той подбира думи, които носят в себе си багри и звуци. С тях рисува картини, изградени с романтичен замах, композирани на принципа на контраста. В „Юноша“ противоречието между мечта и реалност става конструктивен похват. От една страна е възторжена наивност на младостта, родила във въображението на лирическият герой пластичните образи на очакването, жадуването. Срещу нея е реалността, превърната в картина на кошмарното. Желанието, мислено като въображаемо, е представено чрез отделни визуални детайли, изградени върху илюзията за светлина, лъчи, цветовете: „*друм от цветя*“, „*колесница от лунни лъчи*“, „*ябълков цвят*“, „*цветната майска зора*“. Реалността, с която се сблъсква съзнанието на лирическият герой, се превръща в цялостна картина, нарисувана в тъмни тонове. Тази картина, в полумрака на която се чувстват стонове и плач, подобна на ада, е разгърната в три строфи. Тя започва със стиха:

*пред раззинали бездни до черни стени
окова ме злодей непознат*

и завършва:

*и човешкия Дух – обруган, окован
аз го зърнах под трънен венец*

Тръгва се от личната изповед, за да се стигне до романтичната идея за тоталното зло. Адът на човека е тук на земята, в реалното му съществуване. Смирненски рисува с пластично въздействащи детайли ужаса на този реален кошмар, но използва и стилистиката на романтичната представа, разбираща злото като световен демон:

*И през облаци злоба и демонска стръв
черна сянка съзрях да пълзи –
златолупест гигант се изправи сред кръв,
сред морета от кръв и сълзи.*

Злото в тази картина е едновременно конкретно-реално и митологично-универсално. Смирненски непрекъснато се стреми творбата да е интимно-лична в изповедта си и универсална във внушенията си. За да постигне тази универсалност, той използва библейски и митологични образи и представи („трънен венец“, „морета от кръв и сълзи“, „братята във робски керван“), както и сам създава образи-символи, в което е вложен обобщения смисъл на основните категории на човешкото битие. Тях поетът изписва с главна буква, превръщайки ги в символи на съществуването: „Живота“, „Златний телец“, „човешкия Дух“. Чрез тяхната обобщеност Смирненски създава картина на един свят, едновременно конкретна и универсална, реална и кошмарна, картина на свят, в който човекът е унижен, обруган, окован.

Първите две строфи на творбата свързват илюзиите на младостта с миналото. В последните две строфи копнежът кум промяна е превърнат в мечта, устремена към бъдещето. Те създават картина на предстоящия социален взрив изцяло в модалността на жадуването. Използвани са повелително наклонение („Ах, блеснете, пожари, сред ледна тъма!/ Загърмете, железни слова!) и желателни конструкции, звучащи като заклинание:

*нека пламне земята зад пир непознат,
нека гръм да трещи, да руши!*

Първите две строфи изразяват неосъществимостта на очакваното от лирическият герой. Те са изцяло в пространството на разочарованието. Последните две строфи са в измеренията на жадуването сбъдване на промяната. Те са израз на копнежа по осъществяването на желанието. Първите две и последните две строфи са композиционно повторение с обърнат смисъл. Те са като обратен отпечатък една на друга: миналото и бъдещето, младостта и зрелостта, разочарованата надежда и надеждата за промяна. Между тях е настоящето – едновременно ужасяващо конкретно и разположено в несвършващото безвремие на вечното зло.